

Efter Riskær-dommen

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

For mindre end en uge siden satte dommer Gitte Cordes i Københavns Byret et foreløbigt punktum i en sag, der indtil da ikke havde haft pressens opmærksomhed i nogen særlig grad. Det forandrede sig imidlertid med et slag. Ikke alene blev Claus Riskær Pedersen idømt 7 års ubetinget fængsel, og hans angivelige stråmand, Flemming Edsberg, 3 års ubetinget fængsel, men Riskær Pedersen blev varetægtsfængslet på stedet og anbragt i Vestre Fængsel med det samme på trods af, at han og Edsberg øjeblikkeligt havde påanket byrettens afgørelse. Meget mere dramatik kan man som retsreporter næppe ønske sig på en og samme dag og slet ikke i en sag om økonomisk kriminalitet. Og journalistisk set blev sagen kun endnu bedre af, at Landsretten 3 dage senere løslod Riskær Pedersen.

Der da også emner nok at tage fat på, både når man lave en journalistisk dækning, og når man – som her – gerne vil et lille spadestik dybere.

Først og fremmest er der selve afgørelsen. Her har dommeren og de to domsmænd fundet Riskær skyldig i alle forhold på nær ét.

- 1) i hovedforholdet er de således begge fundet skyldige i forsøg på bedrageri for et samlet beløb af op til ca. 240 mio. DKK. Forsøgene er opdelt i 5 hovedgrupper. Den første handler om at Riskær gennem Edsberg købte 2/3 del af anparterne i CyberCity for 750.000 kr. Den anden handler om, at Riskær gennem Edsberg dels forsøgte at få fonden til at købe det selskab, der havde købt anparterne, og i den forbindelse forsøgte at få handlet en særlig bonus for Riskær på plads. Den tredje gruppe drejer sig om, at de forsøgte at få fonden til at ændre Riskærs direktørkontrakt, og den fjerde om, at det selskab, der ejede anparterne i forbindelse med overdragelsen til Advent skulle have en særlig kompensation. For det femte et forhold, hvor Fonden blev overtalt til at købe anparterne tilbage igen.
- 2) De næste forhold, der alene omhandlede Riskær, drejede sig i al deres gribende enkelthed om, at en del af Riskærs privatforbrug var blevet finansieret af CyberCity ApS. Disse forhold, der drejede sig om ca. 2 mio. DKK, karakteriserede byretten som mandatsvig.
- 3) Det sidste forhold, der ligeledes alene vedrørte Riskær, var en tiltale for skyldnersvig, idet Riskær havde fortiet overfor sine kreditorer, at han som udbytte fra den femte gruppe i forhold I var kommet i besiddelse af ca. 12 mio. DKK. Her frifandt byretten, idet den meget fornuftigt fandt, at kreditorerne alligevel ikke ville kunne få glæde af de 12 mio., idet de jo var udbyttet af en strafbar handling. Man kunne også mene, at en straf også for skyldnersvig med hensyn til det samme beløb, som han dømtes for bedrageri for at have skaffet sig, ville være dobbelt straf for den samme berigelse.

Riskær anfører som begrundelse for at anke sagen, at byrettens dommere simpelthen ikke havde forstået, hvad der var foregået, og at hvis blot han og hans forsvar fik god tid og ordentlige startbetingelser – hvad de åbenbart ikke mente at have haft – ja så vil det være muligt at forklare retten, at der slet ikke er foregået noget strafbart overhovedet. Holder

denne præmis stik, vil landsrettens afgørelse naturligvis falde ud til en frifindelse. Om det er en plausibel påstand, at retten har misforstået det hele, er det naturligvis ikke muligt at afgøre for den, der alene kender sagen gennem den afsagte dom. I samme forbindelse har der imidlertid været rejst kritik af, at så komplicerede sager som denne angiveligt skulle være, slet ikke kan behandles forsvarligt af en almindelig byret. Hertil kan knyttes et par bemærkninger. For det første giver den nye retsplejereform mulighed for, at der i sager om økonomisk kriminalitet, der af »længere varighed« kan udpeges ikke én men to juridiske dommere, og ikke to men hele tre domsmænd. Ganske vist er hovedbegrundelsen for denne ændring, at det skal være muligt at køre sagen færdig, selvom dommeren eller en domsmand måtte melde fra midt i det hele – f.eks. på grund af akut opstået alvorlig sygdom. Imidlertid er der jo den sidegevinst at i alle de tilfælde, hvor der ikke indtræder sygdom eller død i dommerpanelet, vil rettens samlede mentale kvantitet jo være øget. For det andet er det påfaldende, at en tilsvarende kritik af domsmandsretters angivelige mangel på indsigt i og forståelse af sager om økonomisk kriminalitet, normalt ses i forbindelse med frifindende byretsafgørelser. Og her er det lettere at forstå kritikken. Skulle det være muligt at få sat domsmandsretten på gratis med hensyn til forståelse af sagen, resulterer det således typisk i en frifindende afgørelse. Flertallet af rettens dommere skal nemlig mene, at det er hævet over »enhver rimelig tvivl«, at de tiltalte er skyldige. Mener dommerne ikke at de er sikre nok i forståelsen af sagen, herunder dennes strafbarhed, ja så vil de skulle frifinde – og det gør de da også hyppigst i sådanne tilfælde. Når byretten imidlertid dømmer – og dømmer enstemmigt hårdt – skyldes det naturligvis, at der ikke hos nogle af de medvirkende på dommerpodiet har været en sådan usikkerhed. Deres angivelige misforståelse må således have været monumental, hvis Riskær har ret.

Mange har undret sig over, at det er muligt at få en så streng dom, når der for størsteparten af forholdene alene har været tale om forsøg – der er altså ikke sket noget, ingen har lidt tab. Strafferetten er imidlertid konstrueret sådan, at forsøg som udgangspunkt straffes lige så hårdt som den fuldbyrdede forbrydelse. Det er rigtigt, at straffen kan nedsættes ved forsøg, men jo tættere vi er på den fuldbyrdede forbrydelse, jo mindre sandsynlig er en strafnedsættelse. Tankegangen er den, at hvis en forbryder har gjort alt, hvad han kunne og skulle gøre for at fuldbyrde forbrydelsen, og at denne alene mislykkes, fordi offeret »dukker sig« eller – som her – offeret ikke lod sig overtale, ja så skyldes det jo et rent tilfælde, som gerningsmanden ikke skal have strafudmålingsmæssig glæde af.

Flemming Edsberg – som byretten idømte 3 års ubetinget fængsel – fandtes at have muliggjort Riskærs kriminalitet. Han havde ganske vist ikke gjort meget andet end at lægge navn til og være »marionet« for Riskær Pedersen, men en sådan adfærd er klar medvirken til kriminalitet, og er altså takseret hårdt af byretten. Retten markerer herved, at man ikke kan undskylde sig med, at man blot gjorde som en anden sagde, og det er et signal, der også bør opfanges af andre, der kunne finde på at optræde pro forma som direktører, ejere eller andet, der ikke er i overensstemmelse med de faktiske forhold. Faktisk er det endnu »farligere« at være stråmand end selv at være herre over forbrydelsen, idet man så aldrig helt ved, hvad ens navn – og dermed ofte en selv – kan blive rodet ind i.

Endelig har vi spørgsmålet om varetægtsfængsling. Der kan ske varetægtsfængsling af to hovedgrunde: enten fordi den pågældende konkret må mistænkes for at ville stikke af, senere efterforskningen eller fortsætte med sin kriminalitet, eller fordi »hensynet til retsfølelsen« fordrer frihedsberøvelse. I den første gruppe af tilfælde, er der en saglig og politimæssig grund til at frihedsberøve den pågældende. I den anden gruppe af tilfælde – den med »retsfølelsen« – er begrundelsen mere subjektiv, og man kan have sine bekymringer for anvendelsen af en sådan grund til at frihedsberøve andre. En sådan bekymring er imidlertid stærkest, hvor vi taler om varetægtsfængsling så længe den pågældende blot er under mistanke. Hvor der – som i denne sag – har været en domstol inde, vurderet beviserne og fundet den pågældende skyldig, er bekymringen mindre. Ganske vist er der ikke nogen fast grænse for, hvor streng en straf man skal have fået ved byretten, for at man kan blive varetægtsfængslet under en

eventuel anke, men i sager om »almindelig« kriminalitet går grænsen ofte omkring 2 års fængsel, især hvis den dømte har siddet varetægtsfængslet også forud for domsafsigelsen. Hvor der som her er tale om en dom for økonomisk kriminalitet, og den dømte ikke har siddet varetægtsfængslet under sagen, skal der utvivlsomt mere til, før domstolene skrider til varetægtsfængsling alene under henvisning til retsfølelsen. Alligevel kan det undre, at landsretten i Riskær-sagen, trods det forhold, at handlingerne var begået for flere år siden, ikke fandt at en dom på syv års ubetinget fængsel var tilstrækkelig. Landsrettens afgørelse sender således det signal, at det er umuligt at varetægtsfængsle i sager om økonomisk kriminalitet alene under henvisning til retsfølelsen. Dette kan man naturligvis finde fornuftigt, men det harmonerer dårligt med, at lovgiver finder at økonomisk kriminalitet af denne art kan medføre en så streng straf som fængsel i indtil 8 år. Hvis ikke hensynet til retsfølelsen skal kunne begrunde en varetægtsfængsling, kan det være vanskeligt at forstå, at denne slags kriminalitet da skal kunne medføre en så lang fængselsstraf. En sådan disharmoni må give anledning til overvejelser, uanset om man måtte være tilhænger af muligheden for at idømme også strenge straffe for økonomisk kriminalitet, eller man måtte finde noget sådant unødvendigt.

Det er svært at forudsige, hvornår landsrettens afgørelse i ankesagen falder, men mon ikke der i alt vil gå et års tid, før vi (formentlig) får sat endeligt punktum også i denne sag.